

ӘДӘБИЈАТ ТАРИХИМИЗДӘ ЛАЈИГЛИ ЈЕР ТУТАН СӘНӘТКАР

Фейзи ФӘРӘЧУЛЛАЈЕВ,
«Халг гәзети»

Ики гурулушун шаһиди олан, мурәккәб јарадычылыг јолу кечән Абдулла Шаиг мүстәғиллик тарихимиздә А. Багыханов, М. Ф. Ахундов, Н. Нәриманов, Ч. Мәмәдгулузаде, Ә. Нәғвердијев, Ј. В. Чәмәнзәминли, С. С. Ахундов хими лајигли јер тутан сәнәткарлардандыр.

Әсримизин илк илләриндән әдәбијата кәлән А. Шаиг зәнкин јарадычылыг јолу кечмиш, мұәллимлик етмиш, дәрсликләр, елми-нәзәри мағаләләр јазмыш, бәдии төрчүмә сәһнәсіндә гәләмини сынамышдыр.

А. Шаиг фәалијәтә башладыгы илк вахтлардан әдәби-елми ичтимаијәтин диғгәт мәркәзиндә дурмушдур. Онын һәјәт вә јарадычылығынын өрнәһлимиш әсрин әввәлләриндә башланмышдыр. О, кәһ реалист, кәһ да романтик сәнәткар хими тәғдим олунмушдур. Бунунла јанашы, А. Шаигин зәнкин бәдии јарадычылыгы жанрлар үзрә ајрыча өрнәһлимиш вә бу сәһнәдәки јениликләри, уғур вә касир чәһәтләри там ајдынлашдырылмышдыр.

Јурд нәһријәти Баба Мағсудолунун *Абдулла Шаигин бәдии нәһри* китабыны чәлдән бурахмышдыр. Китаб милли әдәбијатшүнаслыгыда А. Шаиг нәһринин тәһлилинә һәср едилмиш илк бөүк тәдғигат әсәридир. Мүәллиф көркәмли сәнәткарын һекәјә, повест вә романларыны һәм милли әдәбијатшүнаслыгын, һәм дә

шағишүнаслыг уғурлары, наклијәтләри бахымындан әдәби-тарихи вә елми-нәзәри гәсетдә аראшдырмаға һәһд кәстәрмишдир.

Китабда верилән *Абдулла Шаигин һекәјәләри* вә *Јени типли повест вә романлары* бөлмәләриндә гәјд едилир ки, А. Шаигин нәср јарадычылыгы мурәккәб, зиддијәтли тарихи мәрһәләләрдән кечир. Белә мурәккәблик о дәврүн әдәби һәјәти үчүн дә характерик иди. Реализмлә јанашы, романтизм јарадычылыг мөтөдү дә јашајыр вә фәалијәт кәстәрирди. Ичтимаи-сијаси вә мәдәни инкишафдагы мурәккәб, зиддијәтли јоллар А. Шаиг ирсиһнә, о чүмләдән нәһринә истәр-истәмәз тәсир кәстәрирди. Дәврүн ән сәчијәви проблемләри А. Шаигин нәср јарадычылығында әјани шәкилдә өз әксини тапыр.

А. Шаиг нәср јарадычылығына романтик әсәрлә башласа да, реализм дә мейл кәстәрмишдир. Бунунла белә, һәмишә романтизмә садиг галмышдыр.

Сәнәт достлары хими А. Шаиг дә бәдии ахтарышларында кичик һекәјәләрин бөүк имканларыны үзә чыхармыш, дәврүн үмдә проблемләринә тохунмушдур. Әслиндә онын бир нәһсир хими гәләбәси мәһз бу жанрда олмушдур. Әдибин һекәјәләри мөвзү, проблемләр бахымындан да ачылдыр. Онын нәһри күчлү колоритлиги, форма вә мәзмүн вәһдәти вә бејһәһмилләл руһу илә дә сечкилир. Буну

БАБА МАҒСУДОҒЛУ

АБДУЛЛА ШАИГИН
БӘДИИ НӘСРИ

онын роман вә повестләриндә дә кәрирүк. Јазычы *Ики мүстәриб...* әсәри илә Азәрбајҗан әдәбијатында романтик услублу романын әсәсини гојмуш, сонрлар Азәрбајҗан совет нәһринин баниләриндән бири хими танынмышдыр.

Әдибин јарадычылыгы үчүн ән сәчијәви бир чәһәт дә онын гәләмә алдыгы һәдисәләрин чохунун мұшәһидәчиси вә иштиракчиси олмасы вә бир чох образлары јахындан танымасыдыр.

Гәјд етмәк лазымдыр ки, мұәллифин әдибин бәдиин нәһринин илк дөфә бу чүр ајрыча тәһлили о дәвр әдәбијатымызын бир сыра әдәби-нәзәри мәсәләләринин ајдынлашдырылмасына дә зәмин јарадыр.